

допомогою її можна здійснити класифікацію політичних режимів, виокремити особливості політичного режиму певного суспільства. Проте, подібний філософський підхід залишається доволі абстрактним й не передбачає кількісних вимірів громадянських суспільств.

Ця проблема (можливість кількісних вимірів громадянського суспільства) була знята Р. Патнемом з колегами Р. Леонарді та Р. Й. Ханетті у масштабному дослідженні, результатом якого стала книга «Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy». Щоправда саме поняття громадянського суспільства вони були змушені редукувати до організацій громадянського суспільства. Тим не менш, результати були вражаючими, й на сьогодні саме ця точка зору є найрозповсюдженішою. Організації громадянського суспільства (ОГС) мають виконувати, в принципі функції забезпечення свободи індивідів, і, насамперед, відносно держави. Тобто ОГС мають відстоювати інтереси індивідів (в ідеалі) та суспільних угруповань індивідів. Таким чином, вони й «виробляють» демократію.

Чим сильніші ОГС, тим міцніша демократія. Її держава або створює міцний спротив такий як ухвалення законів, що утруднюють отримання коштів ОГС від закордонних джерел, напр. Федеральний закон РФ від 19 травня 1995 року N 82-ФЗ "Про громадські об'єднання" в редакції 2012 року, або сумнозвісні закони в Україні, т. зв. закони 16 січня, або шукає певний консенсус. Дії держави більшою мірою залежать від сили та розвиненості ОГС. В іншому випадку, коли ОГС достатньо сильні, держава йде назустріч та не протиставляє свої інтереси в певних сферах, інтересам громадянського суспільства, ширше – інтересам громадян. Більш за це, держава йде на колаборацію з ОГС, передаючи їм власні функції – або ті які держава не хоче виконувати, або ті, які держава не може виконувати. Прикладів такому співробітництву достатньо.

Проте, в разі слабкості ОГС, та слабкості самої держави може бути задіяний третій сценарій, коли агенти держави самі створюють або сприяють створенню ОГС. Причому агенти можуть бути як свідомими, так і несвідомими. В такому випадку, ОГС не стільки контролюють діяльність владних органів, скільки виконують їх замовлення. І в такому випадку, ОГС можуть не тільки оприлюднювати певні дії, показуючи їх як популістичні, але ж й сприяти розвитку популізму у колах державної або політичної влади.

*Мазниченко Богдан Олександрович, студент магістерської програми
«Європейські студії» (політологія),
Національний університет «Києво-Могилянська академія»*

Спільні та відмінні риси правого та лівого популізму на кейсах грецьких партій "Syriza" та "Golden Dawn"

Будь-який популізм стоїть на трьох основних опорах [1]:

1. Бінарна опозиція «Ворог-друг», «Ми-вони», «Свої-чужі». Така взаємовиключна поляризація призводить до формування так званої псевдо-елітарності, бачення світу в якому не місце іншим баченням («Вони – корупціонери! Ми – ні.»). Але головна й найбільш вигідна ціль та позиція для популістів – універсалізація політики. У разі, коли представникам таких політичних сил вдається видати себе як представників абсолютної більшості виборців, вони часто отримують шалені політичні привілеї, які не закінчуються перемогою на виборах. На практичному прикладі це виглядає як надзвичайна обережність – партія намагається не відлякати всі частини свого електорату, а тому говорить свої тези з особливою обережністю,

не вдаючись до екстримів (наприклад коли партія виступає «за мир», але не є проросійською, і в той же час не наводить конкретики як збирається цього миру досягти. Ніякої конкретики=віртуалізація політичного дискурсу (хто що хоче те й сам собі малює в голові)=ключ до перемоги);

2. Демократія. Як би банально це не звучало, але популізм у більшості випадків вдячний за своє існування та виникнення саме демократії, за допомогою якої відповідні політичні сили приходять до влади. Дослідник цього феномену Кас Мудде охарактеризував популізм як «неліберальну відповідь на недемократичний лібералізм». І дійсно, в сучасних державах велику частину проблем замовчують, від чого виникає явище демократичного дефіциту, на існуванні якого, наприклад, базується весь дискурс євроскептиків;

3. Відхід від класичних ідеологій як від пережитків минулого. Сучасні політичні партії популістів частіш за все не мають чітких ідеологічних рамок, їх ідеологія всеохопна. Хоча й досі існують винятки – суто праві популісти та суто ліві, але у боротьбі з іншими популістами вони завжди дістають менше. Прикладом є грецька партія «Золотий Світанок» (Golden Dawn), що існує з 1985 року і наразі є ультраправою, дрейфувавши з радикального націоналізму, близького до нацизму на нещодавніх виборах отримала лише 16 місць з 300 у грецькому парламенті, адже обрана «цільова аудиторія» – маргіналізована.

Цікавим фактом є те, що розуміння і теорія популізму відрізняється, є дві протилежні «школи» (школа – умовний термін, тому взятий в лапки) популізму (за Касом Мудде) [2]:

1. «Школа» Ернеста Лаклау та Шанталь Муфф – використовується як методичка популістів. Двоє дослідників – подружжя з однаковими поглядами на політику, постмарксисти. Вони описували популізм як «справжній дух демократичного процесу»;

2. «Школа» американського історика Річарда Хофстадтера, який розумів популізм як «Параноїдальний стиль політичного управління».

Звісно, ці погляди взаємовиключні, але по для розуміння феномену рівнозначно важливі, «істина десь посередині».

Для країн зі сталою економічною, політичною системами популізм не є суттєвою проблемою, адже максимум до чого можуть призвести дії популістів це стагнація і «стабільне» плавання по течії. Для того, аби втілювати власні забаганки, «vox populi» потрібно підкорити незаангажовані і аполітичні інститути собі – такі як суди, прокуратуру, політичну опозицію (найрізноманітнішими методами, включно з підкупом). Такі спроби не досить давно були в Польщі, Італії, Словаччині. Тим не менш, системи цих країн поки-що залишаються стабільними. Але в контексті цього, що стане з Україною? Чи не піде вона шляхом Венесуели аби Угорщини? Враховуючи ще й те, що Україна має сусіда, якому її існування – кістка в горлі.

Що цікаво, міжнародні організації, які пов'язані з розвитком громадянського суспільства вкладають в розвиток сучасних технологій!

Наприклад, Amnesty International використовують штучний інтелект і машинне навчання для того, щоб розуміти як його можна використовувати в таких сферах як публічна політика, правосуддя, розвиток автоматизованої зброї і можливий вплив на економіку та життя індивідів [3]. WWF в той же час використовують повітряні дрони, інфрачервоні датчики та геолокаційні трекери для запобігання контрабанди тварин та незаконного полювання на них [4].

Причини підтримки правих політичних партій в Греції на прикладі партії "Золотий Світанок" (Golden Dawn) + Кейс грецької партії "Syriza" як приклад лівого популізму

Загальний опис партії «Золотий Світанок» (Golden Dawn)[5]

• Почала діяльність у 1985 році як політичний рух, у 1992 році стала широко відомою після акції непокори щодо назви сусідської країни – Македонії (через побоювання що

новостворена незалежна держава відбере у Греції території), а у 1993 стала офіційно зареєстрованою політичною партією;

- З початку діяльності була ультраправою неонацистською партією, члени якої відомі своїми статтями, заявами в яких висловлювали підтримку діячів III Рейху (Рудольфа Гесса, Адольфа Гітлера). Влаштовували погроми проти негрецького населення, брали участь в війнах на Балканах на стороні Сербії (адже хотіли відірвати для Греції Македонію, частину Болгарії та Албанії, а також Константинополь, тобто сучасний Стамбул;

- Наразі дрейфувала до антиімігрантських, антиглобалістських та антиістеблішментських, євроскептицистських поглядів;

- Мають 16 місць з 300 в Грецькому парламенті, 2 з 21 від Греції в Європарламенті, 26 з 725 у регіональних представницьких органах.

«Національний план» партії

У 2015 році «Золота Світанок» окреслила свій «Національний план» відновлення Греції після фінансової кризи наступним чином [6]:

- Збільшити виробництво та виробництво сільськогосподарської продукції.
- Щедро оплачувати складну роботу і встановити меритократію.
- Добування запасів нафти, газу та дорогоцінних металів у Греції.
- Ревізувати та стерти частину державного боргу, який вони вважають незаконним.
- Вимагати від німецького уряду погасити кредит, який був покладений на Грецію під час окупації Осі.

- Укласти угоди про вільну торгівлю з Росією, Іраном та Китаєм; і відмінити блокування торгівлі (санкції).

- Проголошення вільної економічної зони Греції.

- Розширити територіальні води Греції до 12 морських миль.

- Скасувати недоторканність членів парламенту до кримінального переслідування, арешту та затримання під час перебування на посаді.

- Відмінити бюджетне фінансування партій і замість цього покладатися на пожертвування.

- Зменшити розмір парламенту Греції до 180 членів (наразі 300).

- Боротьба з плутократією (корупцією?).

- Забезпечити податкові пільги для інвесторів, бізнесменів і судновласників, які наймають тільки грецьких робітників і переводять свій капітал у національні банки.

- Зняття з посади тих, хто незаконно працює в державному секторі внаслідок кумівства.

- Вигнання всіх нелегальних іммігрантів, що в'їхали до Греції.

- Субсидії матерям, податкові пільги молодим батькам і багатодітним сім'ям.

- Націоналізація банків, що отримали державні позики.

- Націоналізація природних ресурсів.

У висновку можна сказати, що «Золотий Світанок» це досить нетипова праворадикальна партія, у порівнянні з іншими партіями цього спрямування в ЄС, адже є найбільш праворадикальною з ухилом в неонацизм. Хоча після того як в Греції вийшов закон про заборону нацизму і будь-якої ворожнечі з санкцією 6 років позбавлення волі та штрафом 20000 євро, футбольні фанати та молодіжне крило партії є найбільш вразливими елементами, які частіш за все влаштовують нацистські провокації (бо кримінальна відповідальність для неповнолітніх є обмеженою). В той же час партія має певні схожості з іншими праворадикальними партіями в Європі – так само підтримують союз з Росією і Китаєм (вони також підтримують режим Башара Асада в Сирії), відміну бюджетного фінансування партій (анонімні пожертвування (від Путіна...) ще ніхто не відміняв) та вигнання мігрантів.

Базова інформація про SYRIZA [9] [10]

- Ідеологія – ліві популісти. Їх описують як єврокомуністів, антикапіталістів, демократичних соціалістів;

- Існує як об'єднання з 2004 року, а у 2012 реформована у партію;
- Займають 145 з 300 місць в грецькому парламенті та 5 з 21 в Європарламенті.

Програма партії

Вони виступають за відміну «політики затягування поясів», яка на їхню думку не є справедливою по відношенню до грецького народу та є нав'язаною. Також за спрощення боргового режиму («прощення» певної частини взятих боргових зобов'язань), за релокацію біженців з Греції та за стабілізацію відносин з Росією і відміну санкційного режиму (принаймні голова партії Алексіс Ципрас висловив таку думку), а також налагодження стосунків з Китаєм в рамках проекту «One Belt One Road» [8].

Настрої: чому люди віддають перевагу SYRIZA

The Guardian разом з читачами проаналізували та показали деякі з відповідей людей, що голосували за Syriza, з чого можна виокремити, що люди голосували за партію як за нові обличчя і вважають, що їм на силу відмінити «політику затягування поясів» [7].

Висновок

Хоча партія SYRIZA офіційно виступає проти ультраправої популістської партії «Золотий Світанок» (Golden Dawn), тим не менш, вони поділяють погляди на політику, хоча й мають різні думки щодо економіки (хоча SYRIZA намагається бути більш обережною, не зважаючи на власний слоган «Партія радикального соціалізму»). Це обумовлено універсалізацією ідеології популізму як «всеохоплюючої». По факту, вони однаково поділяють ідею вигнання біженців з Греції, хоча «Золотий Світанок» вважають, що треба виганяти й мігрантів, а не лише біженців. Але по суті ці партії майже не відрізняються крім тих моментів, що пов'язані з відношенням до нацменшин, інших культур, мігрантів. Таким чином, через розмитість ідеології популізму партії різних політичних флангів виявилися достатньо схожими, але стратегія одної з них – залучення суто своїх прихильників (Golden Dawn), а другої – створення універсального пакету цінностей, за які люди й віддають перевагу (SYRIZA).

Список використаних джерел:

1. Mudde C. The problem with populism [Електронний ресурс] / Cas Mudde // The Guardian. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/feb/17/problem-populism-syriza-podemos-dark-side-europe>.
2. Hancox D. Why Ernesto Laclau is the intellectual figurehead for Syriza and Podemos [Електронний ресурс] / Dan Hancox // The Guardian. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2015/feb/09/ernesto-laclau-intellectual-figurehead-syriza-podemos>.
3. Dority H. Artificial Intelligence and Human Rights—Why does it matter? [Електронний ресурс] / Harley-Jane Dority // Amnesty International USA. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://medium.com/@amnestysusa/artificial-intelligence-and-human-rights-why-does-it-matter-63f3cb9e2663>.
4. WWF develops a new technology to stop poachers in their tracks [Електронний ресурс] // World Wild Life. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.worldwildlife.org/stories/wwf-develops-a-new-technology-to-stop-poachers-in-their-tracks>.
5. Tipaldou S. Golden Dawn: how the Greek far right wrote the playbook others now use to go mainstream [Електронний ресурс] / S. Tipaldou, K. Uba // The Conversation. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://theconversation.com/golden-dawn-how-the-greek-far-right-wrote-the-playbook-others-now-use-to-go-mainstream-100987>.
6. Golden Dawns Program for a Free and Powerful Nation. Διαβάστε περισσότερα: <http://www.xryshaygh.com/en/view/golden-dawns-program-for-a-free-and-powerful-nation#ixzz5oqwDXBhB> [Електронний ресурс] // Golden Dawn Official Website. – 2015. –

Режим доступу до ресурсу: <http://www.xrvshaygh.com/en/view/golden-dawns-program-for-a-free-and-powerful-nation>.

7. G. Syriza election victory: what's the mood in Greece? [Електронний ресурс] / Guardian readers and J. Walsh // The Guardian. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/world/2015/jan/26/syriza-election-victory-whats-the-mood-in-greece>.
8. Greece's Tsipras condemns sanctions against Russia [Електронний ресурс] // BBC. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/news/world-europe-36403129>.
9. HOME [Електронний ресурс] // SYRIZA Official Website – Режим доступу до ресурсу: <https://syriza.eu/index.php/en/>.
10. SYRIZA – The Coalition of the Radical Left [Електронний ресурс] // GreekBoston.com – Режим доступу до ресурсу: <https://www.greekboston.com/culture/modern-history/syriza/>.

*Марциновський Максим Анатолійович, студент 1-го курсу ФСНСТ,
відділення політології,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»*

Популізм і громадянське суспільство як засоби впливу на політикум

У сучасних українських політичних реаліях ми можемо щодня чути про популізм і його загрози: посилення корупції, виникнення політичної нестабільності, просування інтересів окремих груп населення на шкоду всього суспільства. Саме тому будь-які дослідження в цій сфері, які можуть допомогти зрозуміти природу популізму та шляхи боротьби з ним є важливими й актуальними. І в контексті меж перетину популізму та громадянського суспільства нам також є що дослідити.

«Розвинене громадянське суспільство – це панацея від популізму», – такі слова ми звикли чути від багатьох політологів і політологинь, що займаються дослідженням громадського сектору. З цим не можна не погодитися: розвинене громадянське суспільство стимулює людей самоорганізовуватися задля досягнення певної мети та менше покладатися на державу. Натомість популісти відкидають роль громадянського суспільства, перекладаючи головну відповідальність на умовні «старі еліти», і в такий спосіб намагаються переконати громадян, що прогрес неможливий доки ці еліти залишаються при владі [5, с. 543]. Іншими словами, популісти намагаються переконати, що задля розвитку держави необхідно спочатку змінити владу, а не пропонують конкретну програму дій для досягнення змін. Намагаючись завоювати симпатії виборців популісти просувають тезу про «хороший народ», якому не пощастило з «поганою владою», тим самим формуючи вороже ставлення громадян до власної влади. В Україні більш вразливими до популізму є ті громадяни, чий запити тяжіють до патерналістських. Саме боротьба патерналізму зі спробою зменшити роль держави в житті громадян і є суттю протистояння між популізмом і громадянським суспільством. Поєднання популізму з патерналізмом є не випадковим, якщо ми говоримо про реалії нашої країни, адже той популізм, який можна спостерігати в українській політиці є здебільшого соціально-орієнтованим (апеляція до «зубожіння», цін на продукти та комунальні послуги, розмірів пенсій і зарплат тощо) [1, с. 28-31]. Інша істотна відмінність полягає в тому, що популісти здійснюють свою діяльність задля досягнення визначеної політичної мети. Як правило нею є здобуття або утримання влади [3, с. 290], і саме з цією метою вони намагаються випрацювати серед виборців образ «месії», тоді як елементи громадянського суспільства направлені на автономне від держави існування і не орієнтуються на боротьбу за політичну владу. Однак діяльність деяких інститутів громадянського суспільства (зокрема громадянських організацій, професійних спілок,